

національної стратегії розвитку. Необхідна така концепція управління національною економікою, в якій об'єктом державного управління виступав би не безпосередньо сам її розвиток, а його економічні ресурси. Відповідно до такої постановки задачі розвитку ключовою умовою формування його сталого закономірного характеру в національній економіці має стати створення надійно регульованої системи ресурсного забезпечення.

Формування національної стратегії сталого розвитку слід розпочати з негайного розгортання відповідної правової бази, яка б закрила прогалину вітчизняної інституціональної системи у цій важливій сфері державного будівництва і міжнародної політики та дозволила уникнути примусового застосування в чистому вигляді інституціональних норм, запропонованих глобальними управлінськими структурами, оскільки останні несуть у собі потенційні загрози національній безпеці.

1. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт // Пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера. – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.

2. Семенюк Е. Развитие сталей / Е. Семенюк // Экономическая энциклопедия: У трех томах. Т. 3 / Редкол.: ... (В. Мочерный (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2002. – 452 с.

3. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР): Пер. с англ. / Под ред. и с послесл. С. А. Евтеева и Р. А. Перельман. – М.: Прогресс, 1989. – 371 с.

4. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, прийнята позачерговою сесією Верховної Ради Української РСР на його сесії 20 квітня 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-09/ed19780420>. – Назва з титулу екрана.

5. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. дослідж.): [монографія] / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України, Міжнар. ін-т глобалі-

стики, Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.

6. Туниця Т. Ю. Механізми удосконалення міжнародної торгівлі правами на викиди парникових газів у контексті проблем сталого розвитку України // Т. Ю. Туниця, Д. І. Ходико // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. – Вип. 21.19. – С. 18–25.

7. Янчук Н. Д. Правові аспекти проблеми сталого розвитку України / Н. Д. Янчук // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – Вип. 34. – С. 86–90.

8. Тиханский А. И. Доктринальное видение национальной безопасности в США и особенности ее стратегического планирования / А. И. Тиханский // Идеологические аспекты военной безопасности. – 2010. – № 3. – С. 15–22.

9. Пруненко Д. О. До визначення засад сталого розвитку України / Д. О. Пруненко, В. І. Сергієнко // Комуністичне господарство міст. – 2010. – № 92. – С. 154–160. – (Серія: «Економічні науки»).

10. Трансформаційна економіка: [Навч. посіб.] / В. С. Савчук, Ю. К. Зайцев, І. Й. Малий та ін.; За ред. В. С. Савчука, Ю. К. Зайцева. – К.: КНЕУ, 2006. – 612 с.

11. Висновок на проект Постанови Верховної Ради України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку» № 5749 від 02.07.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=18607. – Назва з титулу екрана.

12. Науково-практична конференція «Енергетична безпека України: оцінка сучасного стану, пріоритетні напрямки і механізми забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/678/>. – Назва з титулу екрана.

13. Коробко Б. П. Енергетика та сталий розвиток. Інформаційний посібник для українських ЗМІ / Б. П. Коробко. – К., 2007. – 40 с.

14. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: [монографія] / О. М. Алимов, А. І. Даниленко, В. М. Трегубчук та ін. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.

The problem of national economy management institutionalisation in Ukraine on the basis of sustainable development conception is studied in the article. The capability of sustainable development conception transformation to the goals of the state policy is analyzed. The necessity of national economy development strategy designing and intensification of state role in its resource provision is showed.

УДК 330.111.66:332.112

Луців О. В.

СТАЛИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ У СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ

Розкрито основні проблеми розвитку регіонів, спричинені нераціональним використанням природних ресурсів. Обґрунтовано концептуальні засади раціоналізації природокористу-

вання як необхідної передумови сталого соціально-економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: сталий соціально-економічний розвиток, раціональне використання при-

родних ресурсів, еко-ефективність, «зелена» економіка, «синя» економіка.

I. Вступ. Необхідною умовою сталого соціально-економічного розвитку як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні є екологічно-збалансована господарська діяльність, яка повинна базуватися на раціональному використанні природних ресурсів. Незадовільний сучасний стан навколишнього середовища і низька ефективність природокористування у регіонах України зумовлюють необхідність поглиблення досліджень економічних, екологічних і соціальних аспектів сталого розвитку території.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній економічній літературі питанням екологізації господарської діяльності та раціоналізації використання природних ресурсів присвячено ряд наукових досліджень і публікацій. Еколого-економічні проблеми сталого розвитку розглядаються у працях таких вчених: Н. Авраменко, Н. Андреева, Б. Буркинського, І. Бистрякова, Т. Галушкіна, Б. Данилишина, М. Долішнього, М. Ігнатенка, Я. Коваля, Л. Мельника, М. Хвесика та інших. Проте, при всій значимості отриманих наукових положень залишається багато суперечних і недостатньо визначених питань, які зумовлені багатогранністю даної проблеми, зокрема недостатньо висвітлені науково-практичні аспекти екологічної ефективності, раціональності та справедливості використання природних ресурсів як необхідної умови сталого соціально-економічного розвитку регіонів України.

II. Постановка завдання. Метою статті є виявлення передумов раціонального природокористування в Україні, як основи соціально-економічного благополуччя теперішнього і майбутніх поколінь.

III. Результати. Суперечки, які виникали внаслідок відносин людини з природою існували протягом всієї історії людства, але в умовах сьогодення вони набули універсального соціально-економічного характеру: економічний прогрес за рахунок екологічного регресу. Людство має ресурсний потенціал для вирішення своїх проблем, а шляхи взаємодії економіки та екології лежать в основі раціонального використання природних ресурсів, принципу сталого розвитку та екологізації економіки.

Еколого-економічне регулювання є одним з основних механізмів реалізації принципів ста-

лого розвитку суспільства, тобто формування такої моделі соціально-економічного розвитку, при реалізації якої задоволення життєвих потреб нинішнього покоління людей досягається без позбавлення такої можливості майбутніх поколінь.

Сучасні тенденції погіршення якості навколишнього середовища на території України характеризуються серйозними економічними і соціальними наслідками, відсутністю взаємозв'язку між екологічними платежами та компенсаційним характером їх використання. Нинішній стан природокористування нашої країни привертає особливу увагу до себе у зв'язку з тим, що у результаті господарської діяльності у більшості регіонів склалася несприятлива і навіть кризова еколого-соціально-економічна ситуація. Вона спричинена через нехтування основних законів розвитку і відтворення природно-ресурсного потенціалу, а також через те, що в Україні віддавалася перевага розвитку сировинно-видобувних галузей промисловості. Найбільше забруднюють повітря підприємства теплоенергетики, викиди яких складають близько 29 % усіх шкідливих забруднень. Висока концентрація в окремих регіонах підприємств хімічної галузі призвела до значного забруднення джерел водопостачання [1].

Україна має багатий природно-ресурсний потенціал, експлуатація якого не тільки не позначилася позитивно на добробуті народу України, але й значною мірою зумовила загострення екологічної ситуації більшості її регіонів. Екстенсивний і марнотратний режим споживання природних ресурсів вплинув і на негативний розвиток економіки країни в цілому.

Екологічна ситуація в Україні залишається вкрай складною, навантаження на навколишнє природне середовище зростає. Забруднення та виснаження природних ресурсів продовжує загрожувати здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держави. Водні ресурси використовуються нераціонально, триває їх забруднення та виснаження. Продовжує зростати диспропорція між потужностями водопостачання та водовідведення. Забруднення атмосферного повітря в більшості міст України за окремими показниками перевищує встановлені нормативи. З кожним роком зростає забруднення атмосфери, залишається невирішеною проблема збирання, знешкодження та ліквідації відходів, зростає засміченість територій побутовими відходами. Розвиток су-

чисного суспільства вимагає все більшого споживання природних ресурсів, що призводить до їх виснаження. Цей жахливий еколого-економічний стан у світі прийнято називати “коричневою економікою”.

На основі попередніх досліджень, можна запропонувати наступну класифікацію проблем, спричинених нераціональним використанням природних ресурсів в Україні (рис. 1).

Необхідність реструктуризації економіки України є очевидною. Важливою умовою вживання і подальшого соціально-економічно-

го розвитку є перехід до нової концепції економічного розвитку, заснованої на раціональному використанні природних ресурсів, що призведе до підвищення якості життя населення, при цьому не піддаючи майбутні покоління впливу значних екологічних ризиків та екологічного дефіциту. Але для того, щоб реалізувати нову концепцію економічно-соціального розвитку, необхідно зрозуміти і добре засвоїти сутність основних законів екології, які були запропоновані відомим американським екологом *Баррі Коммонером* [2]:

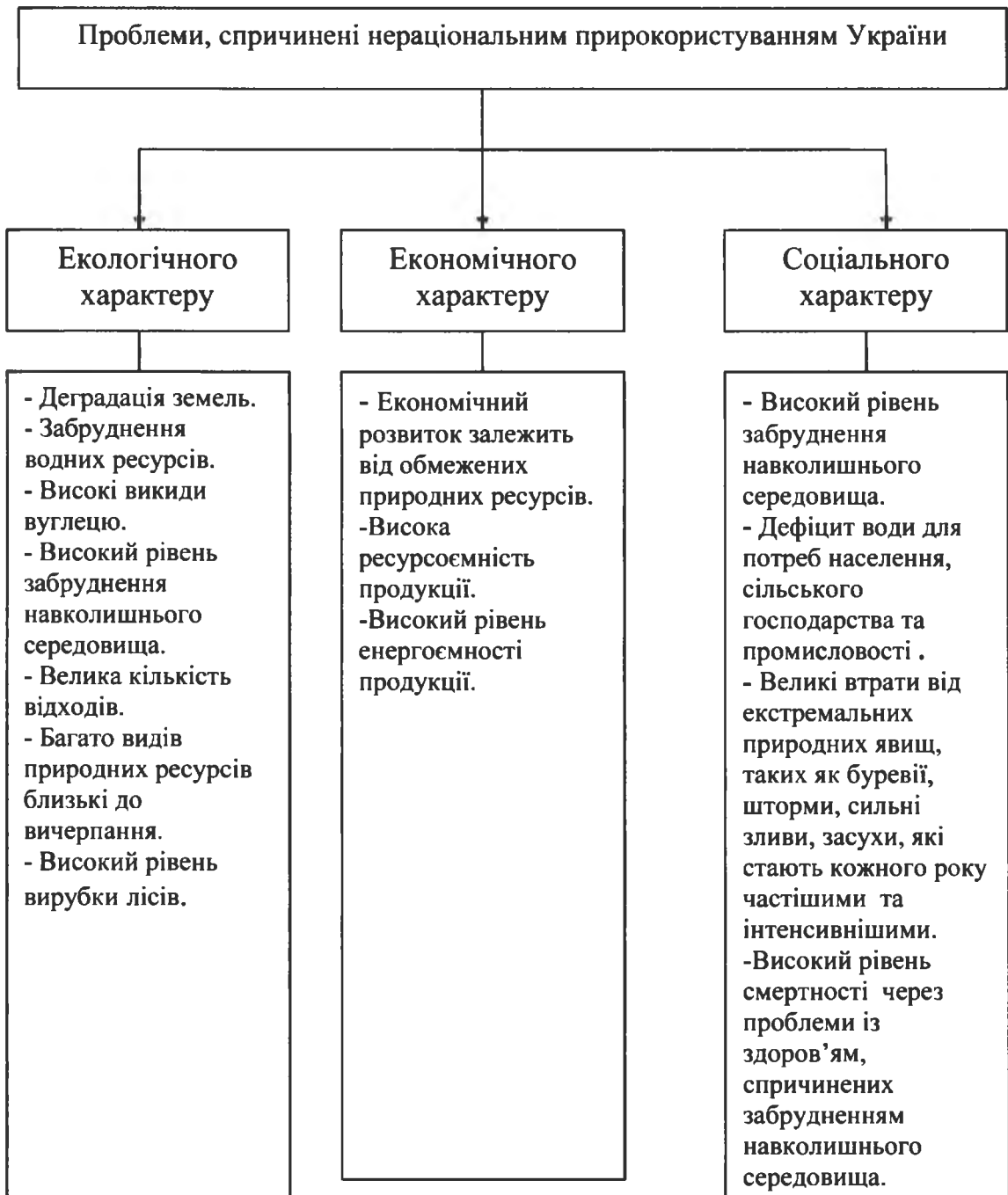

Рис. 1. Класифікація проблем, спричинених нераціональним використанням природних ресурсів

1 закон: все пов'язано з усім. Екосистема складається з безлічі взаємозалежних частин, де одна впливає на іншу. Вона стабілізується завдяки своїм динамічним самокомпенсуючим властивостям. Ці властивості під впливом зовнішніх перевантажень можуть бути порушені.

2 закон: все має кудись діватися. В природі не існує такої речі, як «сміття», відходи одних організмів служать їжею для інших. Одна з головних причин сучасної екологічної кризи полягає в тому, що величезні кількості речовин витягнуті із землі, перетворені в нові з'єднання і розсіяні в навколишньому середовищі без урахування того факту, що «все кудись дівається». І ці сполуки накопичуються в тих місцях, де їх бути не повинно.

3 закон: природа знає краще. Однією з найбільш характерних особливостей сучасних технологій є уявлення, що вони покликані «поліпшити природу» – забезпечити такі товари і послуги, які природа не може надати. Тим часом велике антропогенне зміна екологічної системи шкідливо для неї.

4 закон: ніщо не дається задарма. В екології, так само як і в економіці, кожна річ чогось коштує. Глобальна екосистема являє собою єдине ціле, в рамках якої нічого не може бути виграно або втрачено і яка не може бути об'єктом загального поліпшення. Все, що було вилучено з неї людською працею, повинно бути відшкодовано.

В основу нової концепції прирокористування повинні бути покладені два основні принципи: *екологічної ефективності та екологічної справедливості*. Перший принцип передбачає отримання додаткового прибутку від використання природних ресурсів, а другий – усвідомлення відповідальності за негативний вплив на навколишнє середовище.

Головним рішенням наших проблем, пов'язаних із нераціональним природокористування є еко-ефективність, що заснована на істотному скороченні використання природних ресурсів, як необхідної умови сталого розвитку країни. Метою нової концепції є використання меншої кількості ресурсів так, щоб рівень благополуччя населення зростав, а рівень забруднення навколишнього середовища знижувався.

За визначенням Всесвітньої ради підприємців для сталого розвитку (WBCSD) *основними компонентами еко-ефективності є* [3]:

1. Зменшення матеріалоємності

2. Зменшення енергоємності.

3. Зменшення викидів токсичних речовин.

4. Збільшення частки замкнутих циклів у виробництві.

5. Максимальне використання матеріалів, які можна переробити для вторинного використання.

6. Збільшення тривалості життєвого циклу продукції.

7. Надання в більшій мірі сервісного обслуговування продукції.

На рівні економіки, еко-ефективність являє собою перспективний підхід, який поєднує цілі економічної та екологічної політики для досягнення сталого розвитку.

Яскравим прикладом еко-ефективності на загальнодержавному рівні є перехід від «коричневої» до «зеленої економіки», яка стимулюватиме економічний прогрес і створюватиме робочі місця, при цьому знижуючи ризики від таких глобальних загроз, як зміна клімату, втрата екосистемних послуг і дефіцит водних ресурсів.

У «зеленій» економіці зростання доходів і зайнятості забезпечується державними і приватними інвестиціями, які спрямовані на зменшення викидів вуглецю і забруднення та підвищення ефективності використання енергії та ресурсів. Такий шлях розвитку повинен зберігати, збільшувати і де це необхідно, відновлювати природний капітал як найважливіший економічний актив і джерело суспільних благ.

Концепція «зеленої» економіки не замінює собою концепцію сталого розвитку, проте зараз все більш поширене визнання того, що досягнення стійкості майже повністю залежить від створення правильної економіки. За десятиліття, коли нові багатства створювалися з використанням моделі «коричневої» економіки, суспільство не вирішило таких проблем, як соціальний занепад і виснаження ресурсів, і ми як і раніше далекі від досягнення цілей розвитку тисячоліття. Сталий розвиток залишається найважливішою довгостроковою метою, але для її досягнення ми повинні зробити нашу економіку «зеленою».

Важливими задачами і передумовами сталого розвитку в умовах «зеленої економіки» є перехід до стійких структур споживання і виробництва, охорона і раціональне використання бази природних ресурсів як основи економічного і соціального розвитку.

Для переходу до «зеленої економіки» необхідно в 2012-2050 рр. інвестувати всього лише

2% світового ВВП в десять ключових секторів: сільське господарство, житлово-комунальне господарство, енергетику, рибальство, лісове господарство, промисловість, туризм, транспорт, утилізацію та переробку відходів і управління водними ресурсами. При переході до «зеленої» економіки буде створено стільки нових робочих місць, що з часом це компенсує скорочення зайнятості в «коричневій» економіці.

За оцінками експертів, в короткостроковій перспективі «зелена економіка» здатна забезпечити зростання ВВП, збільшення доходів на душу населення і зайнятості в таких же або навіть більш високих темпах, ніж традиційна «коричнева» економіка. У середньо-і довгостроковій перспективі «зелена економіка» об'єднана «коричневу» і до того ж дасть набагато більше переваг з точки зору охорони навколишнього середовища та зменшення соціальної нерівності [4].

Найвищим проявом еко-ефективності на регіональному рівні є перехід до концепції «синьої економіки», яка пропонує перехід на маловідходне або взагалі безвідходне виробництво. Згідно даної концепції, економічні системи моделюються шляхом наслідування природних екосистем. Якщо ми навчимося розуміти та використовувати довершеність природи, її економічність, враховувати функціональність, яка закладена в основу екосистем, то досягнемо результатів, що будуть суттєво відрізнятися від результатів масштабної промислової глобалізації.

Нам потрібно розвивати наші економічні системи, наслідуючи природу, тоді ми зможемо використовувати енергію і природні ресурси ефективніше і без утворення відходів, у той же час створюючи тисячі нових робочих місць. Економічна система, яка базується на функціональності екосистем, працюватиме з тим, що доступно на місцевому рівні, і насамперед з енергетичними ресурсами, отриманими в результаті фізичних взаємодій природних ресурсів.

Каскадування поживних речовин – це оригінальна риса екосистем, наслідуючи яку можна досягнути успіху, за рахунок того, що відходи від виробництва одного виду товарів будуть ставати сировиною для виробництва іншого виду товару. Це природний спосіб перетворення очевидного дефіциту у достаток. Зміна існуючого періоду соціально-економічного занепаду, за допомогою логіки змодельованої в еко-

системах, дозволить нам задовольнити основні потреби і побудувати справжню низьковуглецеву, ресурсоефективну економіку достатку з великою кількістю нових робочих місць [5].

Інноваційні проекти «синьої економіки» широко розповсюджені і успішно реалізуються у таких країнах як США, Колумбія, Бразилія, Японія, Великобританія, Німеччина, Швеція і досягнула феноменальних позитивних результатів на регіональному рівні.

ІV. Висновки. Нераціональне використання природних ресурсів України є ключовою проблемою соціально-економічного розвитку країни. Виробництво не повинно мати на меті лише створення матеріальних благ, цей процес повинен йти паралельно зі збереженням природного середовища. Досягнення цієї єдності можливе тільки в умовах екологізації виробництва, що характеризується систематичною розробкою технологічних, управлінських рішень, як для ефективного використання природних ресурсів, так і для поліпшення якості навколишнього середовища.

Стає очевидним, що в силу свого незвичайного характеру, економіко-екологічні проблеми вимагають нестандартних рішень. Необхідно забезпечити ефективне використання природних ресурсів, що відповідає екологічним особливостям нашої країни, а також провести екологізацію господарської діяльності, планування та обґрунтування управлінських рішень, що виражаються в прогресивних напрямках взаємодії природи і суспільства.

Вирішення проблеми неефективного природокористування є перехід до нової концепції використання природних ресурсів – еко-ефективності. Дана концепція на національному рівні реалізовується через запровадження «зеленої економіки», яка підвищує добробут людей, забезпечує сталий соціально-економічний розвиток, а найголовніше при цьому знижується рівень забруднення навколишнього середовища.

Запровадження еко-ефективності на регіональному рівні реалізовується через концепцію «синьої економіки», основною метою якої є досягнення низьковуглецевої, ресурсозберігаючої, конкурентоспроможної економіки достатку.

І. Буркинський Б. В., Степанов В. Н., Харичков С. К. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития : [монография] / Б. В. Буркинський. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины. – 2005. – 575 с.

2. Дедю И. И. Экологический энциклопедический словарь. – Кишинев: Гл. ред. Молдавской советской энциклопедии, 1989. – 406 с.

3. Мюррей Р. Цель-Zero Waste. (Перев. с англ. Горницкий В. О.). – М.: ОМННО “Совет Гринпис”, 2004. – 232 с.

4. Навстречу «зеленой» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности – обобщающий доклад для представителей властных структур [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unep.org/greeneconomy>

5. Паулі Г. Синя економіка : 10 років, 100 інновацій, 100 мільйонів робочих місць. (Перев. з англ. Побережна А.). – Risk Reduction Foundation, 2012.

6. Данилишин Б. М. Наукові нариси з економіки природокористування: [монографія] – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 280 с.

7. Авраменко, Н. Л. Екологія : навч. посіб. / Н. Л. Авраменко, С. Я. Цимбалюк ; Держа. податкова адмін. України ; Нац. ун-т держ. податкової служби України. Каф. техногенно-еколог. безпеки. – Ірпінь : Національний ун-т ДПСУ, 2009. – 254 с.

8. Ігнатенко М. Г. Екологія і економіка природокористування : навч. посіб. / М. Г. Ігнатенко, В. О. Малеев. – Київ-Херсон: Айлант, 2002. – 287 с.

The basic problems of development of regions caused by the inefficient using of natural resources are exposed in the article. Conceptual principles of rationalization of using natural resources as necessary pre-condition of steady socio-economic development of regions are grounded.

УДК 37.03:33:340.69

Перевозова І. В.

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКСПЕРТА-ЕКОНОМІСТА

Стаття присвячена питанням формування особистісного потенціалу експерта-економіста. На основі застосування системного підходу та структурно-логічного аналізу побудована структурна модель особистісного потенціалу експерта-економіста, узагальнено його складові характеристики у співвідношенні до інших категорій та визначено вплив особи експерта на інтелектуалізацію системи менеджменту економічної експертизи як однієї з форм фінансового контролю.

Ключові слова: знання, економічне дослідження, експерт-економіст, інтелект, компетентність, навички, особистісний потенціал, структурна модель, уміння.

І. Вступ. Характерними ознаками забезпечення конкурентоспроможності в умовах сьогодні є інтелектуалізація систем менеджменту підприємства, а її передумовою є використання та примноження інтелектуального потенціалу. Конгломеративна диверсифікація всесвітньої економіки в цілому, зокрема і економіки України, спонукає до потужної активізації набутих людьми навичок освітньої та професійної підготовки не лише в суспільному відтворенні, але й в формуванні механізмів тінізації отриманих ними в процесі діяльності доходів, уникнення оподаткування тощо. «Світ динамічно розвивається. З'являються нові виклики не лише перед нашою країною, а й пе-

ред світом загалом. І ці виклики мають бути забезпечені якісними кадрами» [1].

Водночас, розбудова соціально-економічної держави в Україні, що відповідає світовим тенденціям суспільного розвитку і є наслідком здобуття державної незалежності, передбачає відповідальність суб'єктів господарювання за дотримання чинного законодавства та його директивного застосування у своїй виробничо-господарській діяльності незалежно від сфери функціонування та форми власності. Тривалий процес реформування економіки України, суттєві перетворення в діяльності господарюючих суб'єктів об'єктивно передбачають обов'язковість взаємодії ринкових процесів і їх державного регулювання. Використання економічних експертиз, у тому числі і бухгалтерської експертизи, як однієї з форм економічних досліджень, для гармонізації суспільних і державних інтересів, оцінки інноваційних проєктів, виявлення економічних правопорушень має у вітчизняній економічній науці невиправдано однобічний та обмежений характер. Окрім того, в існуючих дослідженнях не ставиться та, відповідно, не вирішується задача оцінки зв'язків розвитку економіки та підготовки суб'єктів експертної діяльності щодо економічних питань – експертів-економістів – як носіїв спеціальних знань, і/або практичного досвіду.

Для формування повноцінного ринку праці як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, попит на працівників певної про-